

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชน
ในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ
**Community Participation and Quality of Life Management at
the District Level in Sisaket**

สรายุทธ์ จิตตวงศ์ และ รวิภา ธรรมโชติ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Sarayut Jitthawong and Ravipa Thummachote
Ramkhamhaeng University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Saraturk@outlook.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ 2) กระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ 3) บทบาทภาครัฐในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคลากรในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งหมดจำนวน 31 คน ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสุ่มแบบผสมระหว่างการสุ่มแบบเจาะจง ประกอบกับการคัดเลือกแบบแนะนำต่อ ๆ กัน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการและการประเมินผลด้วยตนเอง โดยมีส่วนร่วมทั้งในมิติของการจัดการเชิงกลยุทธ์ และการใช้ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการโครงการ
2. กระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้การกระตุ้นให้เกิดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในรูปแบบ “นำเสนอโดยประชาชน เพื่อประชาชน”
3. บทบาทของภาครัฐในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเป็นผู้กระตุ้น ผู้อำนวยการหรือกำกับดูแล ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูล/องค์ความรู้

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; การจัดการคุณภาพชีวิต; คุณภาพชีวิต

* วันที่รับบทความ : 11 มิถุนายน 2566; วันแก้ไขบทความ 19 มิถุนายน 2566; วันตอบรับบทความ : 20 มิถุนายน 2566

Received: June 11, 2023; Revised: June 19, 2023; Accepted: June 20, 2023

Abstracts

The objective of this research was to study 1) the characteristic of community participation and quality of life management at the District level in Sisaket Province, 2) the process of stimulating community participation and quality of life management at the District level in Sisaket Province, 3) the government sector's role in encouraging community participation and quality of life management at the District level in Sisaket Province by qualitative research. The key informants were a total 31 as personnel in the public sector, private sector, and civil society. The method of key informants' selection was used by mixed sampling between purposive sampling together with snowball sampling. Data were collected by in-depth interviews. Non-participatory observation, content analysis as well as presentation of information in a descriptive form.

The research findings were as follows.

1. The characteristic of community participation and quality of life management is participation in decision making. Implementation and self-evaluation, including participation in both dimensions of strategic management and leadership for administration and management of the project.

2. The process of stimulating community participation was stimulated the project on development of the quality of life of people in the form of "presentation by the people for the people"

3. The government sector's roles in stimulating community participation by being a stimulant. directing or supervising and promoting as well as supporting relevant information or knowledge.

Keywords: Community participation; Quality-of-life Management; Quality-of-life

บทนำ

การมีส่วนร่วมของชุมชนมีผลต่อความสำเร็จของการบริหารขององค์การภาครัฐ โดยเฉพาะการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเรื่องที่ประชาชนในชุมชนต้องทำด้วยความสมัครใจ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการออกกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วยวิธีประชานิยาม พ.ศ. 2539 (มีการปรับปรุงและยกเลิกไปเมื่อมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548) และมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 ซึ่งทั้งสามฉบับได้ระบุถึงสิทธิของประชาชนในการรับรู้ถึงสิ่งที่ภาครัฐกำลังจะตัดสินใจ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือประเด็นสาธารณะที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน ทำให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาของประชาชนหรือชุมชน จำเป็นต้องอาศัยการทำงานในลักษณะที่ต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม โดยการเปิดให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐ จากระดับการรับฟังความคิดเห็นที่ประชาชนมีบทบาทจำกัดเพียงแค่ว่าเป็นผู้ให้ความเห็นต่อการกำหนดนโยบาย และจัดทำโครงการของหน่วยงานภาครัฐมาเป็นการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (พัชรี สีโรรส และ พรทิพย์ แก้วมูลคำ, 2560 : 136-145) ที่มีทั้งแบบ Participatory Governance

หรือแม้กระทั่งแนวคิดการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service--NPS) ของ Denhardt & Denhardt (2000) ที่ว่าการบริการของภาครัฐไม่ได้เป็นการส่งมอบสินค้าหรือบริการให้แก่พลเมืองเท่านั้น แต่ควรเป็นการส่งมอบความเป็นประชาธิปไตยไปสู่พลเมืองด้วย นั่นหมายถึงว่าประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นสูงคือ คิดเอง ทำเอง ประเมินตนเองด้วย รวมถึงการเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นหัวใจของการดำเนินกิจกรรมขององค์การภาครัฐ และแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการแสวงหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหา โดยเป็นการอาศัยจุดแข็งของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมร่วมด้วย

หากพิจารณาในทางปฏิบัติจะเห็นว่าการแก้ไขปัญหาการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนขององค์การภาครัฐยังคงมีความล่าช้า ขาดความยืดหยุ่น รวมถึงขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงดังที่ Cheema (2005 : 2) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น แต่ให้ชุมชนรับรู้นโยบายด้านการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตภายหลัง บางครั้งพบว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้จริง และนำมาซึ่งความล้มเหลว รวมถึงเป็นเหตุให้เกิดความไม่ยั่งยืนของโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนต่าง ๆ ซึ่งการแก้ไขปัญหาของประชาชนหรือชุมชน จึงจำเป็นต้องอาศัยการทำงานในลักษณะที่ต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ ประการสำคัญคือมาจากนโยบายของภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานนั้น บทบาทภาครัฐจะเป็นบทบาทที่ท้าทายในการเป็นตัวแสดงหลัก ที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน โดยมีนโยบายเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมพัฒนา และกระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาของ ไกรศร วันละ และยุภาพร ยุภาศ (2565 : 391-402) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมที่จะส่งผลดีที่สุดต่อชุมชน เป็นการสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง ให้เกิดความคุ้มค่า และตรวจสอบความโปร่งใสได้ ผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน ร่วมตัดสินใจในการดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนานั้นๆ

จากข้อมูลสภาพปัญหาที่ผ่านมาพบว่า การจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขมาอย่างต่อเนื่องยังพบว่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ และที่ผ่านมาผลการจัดการคุณภาพชีวิตยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, 2563) มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่าง ๆ ที่ประชาชนรู้สึกว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้จริง นอกจากนี้ ยังพบว่าส่วนหนึ่งมาจากการที่ชุมชนไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบกับภาครัฐเองยังขาดการ

กระตุ้นการมีส่วนร่วมและการสร้างความร่วมมือในทางปฏิบัติที่ชัดเจนภายใต้การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (participatory governance) อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าจังหวัดศรีสะเกษมีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาและให้ความสำคัญกับพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจากโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยจากการศึกษาของ ปัญญา พละศักดิ์ (2564 : 40) ที่พบว่ารูปแบบในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ เป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่มาจากทุกภาคส่วนภายใต้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมพัฒนา ร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมรับประโยชน์ มีการประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ วิเคราะห์ปัญหาและคัดเลือกประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานเพื่อบูรณาการความเป็นเมืองสุขภาพดี จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญต่อการบริหารขององค์การภาครัฐ โดยเฉพาะการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือประเด็นสาธารณะที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน ทำให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาของประชาชนหรือชุมชน จำเป็นต้องอาศัยการทำงานในลักษณะที่ต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และกระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนบทบาทภาครัฐในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นอย่างไร เพื่อจะมีส่วนช่วยให้หน่วยงานของภาครัฐมีความเข้าใจและสามารถนำองค์ความรู้นี้ ไปเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายหรือกำหนดแนวทางการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ส่งเสริมการจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้เกิดการดำเนินการต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาหรือประเด็นสาธารณะที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน อาทิเช่น ปัญหาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านความผาสุกทางกายและจิตใจ ความผาสุกด้านวัตถุ รวมถึงความผาสุกด้านสังคม รวมถึงสามารถนำแนวทางการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชน ไปสร้างความตระหนักถึงข้อดีของการมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในการจัดการคุณภาพชีวิต และสามารถดำเนินการต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษากระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาบทบาทภาครัฐในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยจาก 1) การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดจำนวน 31 คน โดยแบ่งเป็นบุคลากรในภาครัฐจำนวน 14 คน ภาคเอกชนจำนวน 4 คน และภาคประชาสังคม 13 คน ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยการสุ่มแบบผสมระหว่างการสุ่มแบบเจาะจง ผู้ที่มีคุณสมบัติจากข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้ 1) เป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งในระดับผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ดำเนินกิจกรรม 2) เป็นผู้เข้าร่วมหรือเคยเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ซึ่งจากเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 ประการ ประกอบกับใช้วิธีการคัดเลือกแบบแนะนำต่อ ๆ กัน

เครื่องมือที่ใช้การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกำหนดประเด็นการศึกษาพร้อมนำมาสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างแบบสัมภาษณ์ใช้แนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบทุกประเด็นตามที่ต้องการศึกษา รวมถึงเครื่องมือสำหรับการบันทึกข้อมูลภาคสนาม และนำไปให้คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือในการวิจัยก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

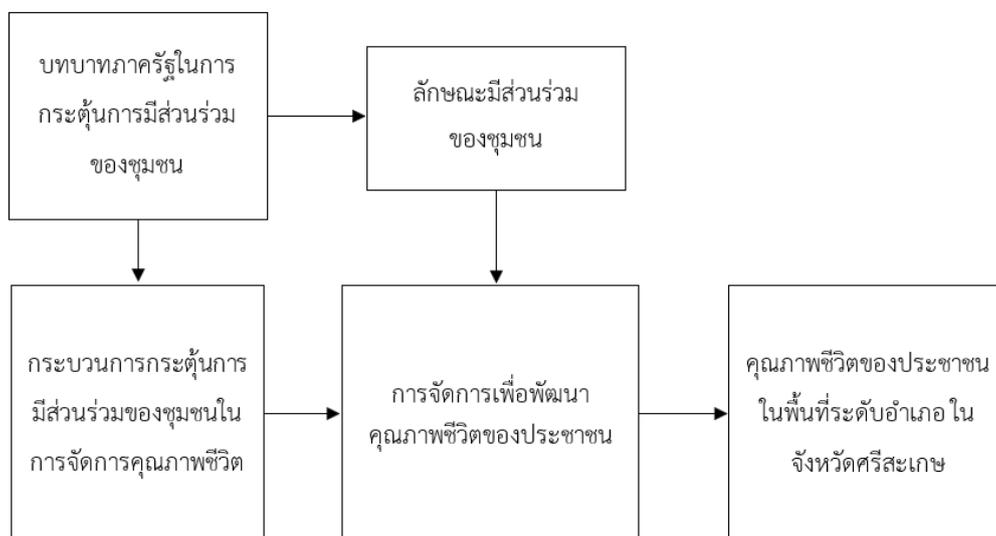
การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่อาศัยวิธีการวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก ตลอดจนการสังเกตเพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติม โดยมีขั้นตอนดังนี้ (1) เตรียมการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมและทักษะการถามคำถามและการตีความคำตอบก่อนลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำการประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญนัดหมายเข้าพบ (2) ขั้นตอนระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกตามประเด็นที่ศึกษา ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรม เหตุการณ์ (3) ขั้นตอนหลังเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของ

ข้อมูล รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และดำเนินการจัดข้อมูลทั้งหมดอย่างเป็นระบบ หมวดย่อย เพื่อนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ การนำความรู้หรือข้อสังเกตที่รวบรวมได้จากภาคสนามมาดำเนินการตีความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดยมีจุดยืนบนบริบทของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการศึกษา แล้วนำเสนอเป็นผลการวิจัยในเชิงพรรณนาความต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาและรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ ประการสำคัญคือมาจากนโยบายของภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานนั้น บทบาทภาครัฐจึงเป็นบทบาทที่ท้าทายในการเป็นตัวแสดงหลัก ที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน ดังที่มีกล่าวไว้ในแนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) ของ Denhardt and Denhardt (2000 : 549-552) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ ภาครัฐมีบทบาทอย่างไรในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอย่างไร ตลอดจนมีกระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนหรือไม่ อย่างไร และมีผลอย่างไรต่อผลลัพธ์คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นแนวทางในการศึกษาและนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษามีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษอยู่ในระดับ 1) ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเอง 2) ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยตนเอง และ 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วยตนเอง นอกจากนี้ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการจัดการคุณภาพชีวิตในมิติของการจัดการเชิงกลยุทธ์ โดยมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและสภาพแวดล้อมของชุมชนเพื่อประกอบการวางแผน การดำเนินโครงการตามกลยุทธ์ และการประเมินผล ทั้งนี้ในขณะดำเนินงานตามโครงการได้มีการใช้ภาวะผู้นำ ทั้งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในการบริหารและจัดการโครงการให้ประสบผลสำเร็จ

2. กระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชน พบว่า

1) การกระตุ้นให้เกิดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในรูปแบบ “นำเสนอโดยประชาชน เพื่อประชาชน”

1.1 เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยมีการประชุมหารือประเด็นต่าง ๆ ในชุมชน ให้ความสำคัญกับการจัดประชุมประชาคมของชุมชน/หมู่บ้าน เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น นำเสนอข้อเสนอแนะโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และลดความขัดแย้งภายในชุมชน รวมถึงให้ความสำคัญกับทุกความคิดเห็นที่ได้รับฟังจากการประชุมหารือกระตุ้นให้มีการดำเนินการเองในขั้นตอนการวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้การดำเนินโครงการอย่างอิสระ

1.2 การให้พลังอำนาจชุมชนการให้สิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยให้ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนได้แสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2) การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้วยการเปิดโอกาสให้ชุมชนดำเนินการเองอย่างอิสระตลอดกระบวนการ โดยมีลักษณะเปิดโอกาสให้กับชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลด้วยตนเอง ตลอดจนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การกำหนดโครงการหรือกิจกรรมต้องมีสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

3) ส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เมื่อภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยตนเองตลอดกระบวนการซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดี แต่ในทางปฏิบัติจริงนั้น ภาครัฐจำเป็นต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในเรื่องของข้อมูลและองค์ความรู้ที่สำคัญต่อกระบวนการจัดการของชุมชนภาครัฐ ต้องมีการสร้างระบบในการสื่อสาร สร้างช่องทางการติดต่อประสานงาน เพื่อการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย มีระบบคลังข้อมูล/ระบบฐานข้อมูล เพื่อให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องตามสถานการณ์ในปัจจุบันที่

ต้องมีความทันสมัย มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการแบบรวดเร็ว ให้สามารถสนับสนุนข้อมูลและองค์ความรู้ที่จำเป็นแก่ชุมชนได้ทันทั่วทั้งการประสานงานที่มีความรวดเร็วและชัดเจน

3. บทบาทภาครัฐในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีบทบาทเป็น

1) บทบาทในการเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 การกระตุ้นให้เกิดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ที่ให้พลังอำนาจในการดำเนินโครงการแก่ชุมชนอย่างอิสระ เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมดำเนินการตลอดกระบวนการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้การให้พลังอำนาจชุมชน คือ การกระตุ้นให้ชุมชนมองหรือดำรงชีวิตเชิงรุก ความรู้สึกเชื่อมั่นในความสามารถและการควบคุมตนเอง การรับรู้ศักยภาพและเชื่อในตนเอง เน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการยอมรับตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการวางแผน การรักษาสีทธิของตนเอง

1.2 กระตุ้นการสร้างความร่วมมือและการยอมรับการแสดงความคิดเห็นในความต้องการของประชาชน การสร้างความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน กระตุ้นให้ประชาชนกล้าแสดงความคิดเห็นในทุก ๆ ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนหรือในชุมชน กล้าการตัดสินใจ กล้านำเสนอสิ่งที่ตนต้องการเกี่ยวกับปัญหาความเดือนร้อนหรือปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน กระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการให้ความสำคัญกับทุกคน

2) บทบาทในการเป็นผู้อำนวยการหรือกำกับดูแล ให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หน่วยงานด้านข้อกำหนด หลักเกณฑ์ ต้องเป็นไปในทางจูงใจและกระตุ้นให้ชุมชนรู้สึกไม่ถูกกีดกันหรือปิดกั้น ภาครัฐควรวางกฎระเบียบหรือหลักเกณฑ์ใด ๆ โดยเน้นภารกิจเป็นหลักมากกว่าการใช้กฎหมายที่มีอยู่ อำนวยความสะดวกด้วยการสร้างสิ่งจูงใจ และการสร้างเหตุกระตุ้นการเพิ่มความตระหนักรู้ทางด้านคุณภาพชีวิตให้ชุมชน เปรียบเสมือนว่าภาครัฐควรทำหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกมากกว่าลงมือดำเนินการเอง

3) บทบาทในการเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนด้านข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยที่ภาครัฐมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ การแปลงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ด้วยการให้ความรู้แก่ชุมชนช่วยส่งเสริมการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ความเข้าใจถึงสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงรอบด้าน ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการให้ชุมชนมีการปรับตัว มีการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพของชุมชน

โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอเมือง ในจังหวัดศรีสะเกษ เกิดผลลัพธ์เชิงคุณภาพชีวิตที่สามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

1. ผลลัพธ์เชิงคุณภาพชีวิตจากการสร้างอาชีพและการสร้างรายได้ผลลัพธ์เชิงคุณภาพชีวิตที่ได้จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตนั้น พบว่า มีโครงการสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น กล่าวคือ ผลการดำเนินโครงการ

พัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถทำให้ชุมชนมีรายได้จากโครงการที่ชุมชนนำเสนอเอง อันเกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาและค้นหาจุดแข็ง รวมถึงศักยภาพของชุมชน และนำมาใช้ประกอบการจัดทำโครงการ จึงทำให้ผลการดำเนินงาน การลงมือปฏิบัติเกิดผลจริง สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้จริง ซึ่งถือว่าเป็นการยกระดับการจัดการคุณภาพชีวิต

2. ผลลัพธ์เชิงคุณภาพชีวิตด้านความผาสุกทั้งทางกายทางใจ จากการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้ประชาชนในชุมชนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี กล่าว สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปลอดภัย และสุขภาพจิตดี คือ มีจิตใจแจ่มใส ลดความตึงเครียดได้

อภิปรายผลการวิจัย

ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับ 1) ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเอง 2) ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยตนเอง และ 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับสูง คือ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดีกว่าการมีส่วนร่วม ตามแนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) ที่ภาครัฐกำหนดนโยบายลงมาให้ชุมชนปฏิบัติตามหรือภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ซึ่งต่างจากการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งสามระดับข้างต้น ที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีพลังอำนาจในการจัดการตลอดกระบวนการ สอดคล้องกับแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) ของ Denhardt and Denhardt (2000 : 549-552) ที่มีลักษณะเด่นคือ การเน้นหลักการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกระตุ้นพลังอำนาจให้ประชาชน ในการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในฐานะพลเมือง

ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชนในมิติการจัดการเชิงกลยุทธ์นั้น เนื่องจากว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจัดอยู่ในระดับที่ชุมชนดำเนินการด้วยตนเองตลอดกระบวนการ ดังนั้น ในมิติการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ชุมชนเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชน การได้วิเคราะห์ด้วยตนเองส่งผลให้ชุมชนได้หันมาทบทวนสภาพแวดล้อมรอบตัวและมีความเข้าใจลึกซึ้ง รวมถึงได้ตระหนักรู้ถึงศักยภาพของตนที่จะนำมาใช้ในการจัดการคุณภาพชีวิต เมื่อนำไปใช้ประกอบการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์การจัดการได้ตรงประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข การตัดสินใจเลือกโครงการเป็นไปได้ง่ายขึ้น และได้โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีกลยุทธ์ วิธีการและแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมกับชุมชน สอดคล้องกับที่ Buriphakdi (2008) กล่าวว่า วัฏจักรแรกของการจัดการคือ การค้นหาปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน วิเคราะห์ให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และสาเหตุของปัญหานั้น ต้องมีการวิเคราะห์ในลักษณะเชื่อมโยง

ถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาสืบเนื่องประกอบด้วย หลังจากนั้นให้วิเคราะห์กระบวนการจัดการ และทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการอย่างเป็นกระบวนการคิดเชิงระบบ จึงจะสามารถดำเนินการแก้ไขได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับ Parinyasutinun, (2016 : 137-157) การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างปัจจัยภายนอกและภายในที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT ก่อนการตัดสินใจวางแผนในการพัฒนาชุมชน ย่อมช่วยให้ชุมชนสามารถกำหนดแผนกลยุทธ์ นำไปสู่การจัดการชุมชนได้อย่างมีทิศทาง และบรรลุผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากการวิเคราะห์ SWOT เป็นขั้นตอนขั้นแรกของการจัดการเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อชุมชนในการกำหนดแผนการหรือวิธีการในการดำเนินงานของชุมชนที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ต่อไป ซึ่งต้องเลือกกลยุทธ์ให้สอดคล้องกันระหว่างทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน ขณะที่การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การตรวจสอบสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุมและการประเมินผลกลยุทธ์นั้น มีผลให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

เมื่อชุมชนได้นำกลยุทธ์มาสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับที่ดำเนินการด้วยตนเอง การร่วมกันวางแผนการบริหารจัดการ การจัดการงบประมาณ การจัดการทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้การกำหนดกลยุทธ์ วางแผนการปฏิบัติการ การกำหนดรายละเอียด การดำเนินงานอย่างชัดเจน ตรงตามสภาพปัญหาได้มากที่สุด การที่ชุมชนได้คิดเอง ทำเอง เรียนรู้สิ่งต่างๆในการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยตนเอง พัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองมีความยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ ไกรศร และ ยุภาพร (2565 : 391-402) ที่พบว่า การตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมที่จะส่งผลดีที่สุดต่อชุมชน ได้ใช้ทักษะ ความรู้และความมุ่งมั่นของการสร้างความรู้สึกร่วมกันของประชาชนเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า และตรวจสอบความโปร่งใสได้ ผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน ร่วมตัดสินใจในการดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา ส่งผลให้เกิดความรู้มีส่วนร่วม เกิดความรักและหวงแหนชุมชนตนเอง เมื่อประชาชนเข้าใจฐานรากของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงแล้วย่อมสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาได้สอดคล้องและตรงตามเป้าหมายได้ เช่นเดียวกับ การศึกษาของ สุภาพร เพชรรัตน์กุล, ชัชวาลแสงทองล้วน, กาญจนา พันธุ์เอี่ยม และอริชัย สิริวิศรา (2564 : 717-736) ที่พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์สามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานของชุมชน โดยชุมชนใช้แนวคิดในกระบวนการวิเคราะห์ กำหนดกลยุทธ์ เพื่อนำไปปฏิบัติ และใช้เป็นกระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ นั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าต้องอาศัยภาวะผู้นำและยังชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยตนเองในการภาวะผู้นำจึงมีส่วนสำคัญในการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามที่ได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะเมื่อมีสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาการปรับกลยุทธ์หรือการปรับตัวตามสถานการณ์จำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่เป็นรูปแบบของภาวะผู้นำยุคใหม่ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้เหมาะสมได้ตลอดเวลา

และมีความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง การติดต่อสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับที่ Ivancevich, Konopaske and Matteson (2008) กล่าวไว้ว่า ผู้นำมีความสำคัญในการนำองค์การไปสู่ทิศทางที่เหมาะสม ก้าวสู่สำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ มีความรอบรู้หลักการบริหารจัดการที่ดี รู้หลักการจัดการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด บริหารความขัดแย้งได้ เช่นเดียวกับ Hitt, Haynes and Roy, (2010 : 437-444) ที่กล่าวถึงทักษะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่า แสดงออกถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกัน ยอมรับและปฏิบัติตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ได้ทันที (Williams, 2005 : 25-27) การดำเนินการเชิงกลยุทธ์จะมีความลึกซึ้งในการวิเคราะห์ปัญหาในระดับที่ส่งผลต่ออนาคต ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการกำหนดและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ชัดเจน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการให้พลังอำนาจแก่ประชาชน มีผลดีต่อชุมชนโดยทำให้ได้ประเมินศักยภาพของตน และตรวจสอบได้ทันทีว่าโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และความพึงพอใจของตนหรือไม่ ผลที่ได้จะเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนกลับให้เห็นได้ว่าการดำเนินการตั้งแต่กระบวนการแรก กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชน การวางแผน การดำเนินโครงการตามกลยุทธ์ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการดำเนินการโดยชุมชนทั้งสิ้น เป็นอย่างไร เป็นที่น่าพึงพอใจหรือไม่ หากไม่พึงพอใจชุมชนต้องกลับมาทบทวนตนเองว่ามีอะไรผิดพลาด หรือบกพร่องตรงไหน อย่างไร จึงได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นเช่นนั้น ในทางตรงกันข้ามหากเป็นที่พึงพอใจย่อมแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชนได้ถูกต้อง และมีการวางแผน การดำเนินโครงการตามกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน ซึ่ง Crawford & Helm (2009 : 73-87) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลลัพธ์ของโครงการพัฒนาจะเป็นตัวชี้วัดการตอบสนองต่อความต้องการ ความพึงพอใจ ประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน หากพิจารณาแล้วเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยตนเองดีกว่าการประเมินผลโดยภาครัฐ เนื่องจากว่าเป็นการประเมินความพึงพอใจและการตอบสนองความต้องการของประชาชน

การกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) ภาครัฐควรให้พลังอำนาจชุมชนในการดำเนินงานอย่างอิสระ และบทบาทภาครัฐเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการกระตุ้นให้เกิดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ที่ให้พลังอำนาจในการดำเนินโครงการแก่ชุมชนอย่างอิสระนั้น สามารถตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ดีกว่า การที่ชุมชนได้คิดเอง ทำเอง เรียนรู้สิ่งต่างๆจากการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยตนเอง จะพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเอง มีความยั่งยืนมากกว่า เมื่อเทียบกับการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) ที่ภาครัฐยังเข้ามาดำเนินการเอง หรือเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการโครงการ ที่ทำให้ชุมชนยังคงต้องพึ่งพาภาครัฐอยู่

นอกจากนี้ กระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ที่พบว่า ภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนดำเนินการเองอย่างอิสระตลอดกระบวนการ โดยภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือกำกับดูแลคอยอำนวยความสะดวกและกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักเกณฑ์เท่านั้น มีผลดีต่อชุมชนในแง่ที่ว่า ชุมชนได้แสดงศักยภาพของตนได้เต็มที่ ผ่านการกระตุ้นการจัดการด้วยความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ และด้วยทรัพยากรที่มีในชุมชน เนื่องจากการหาวิธีการแก้ปัญหา และการกำหนดทิศทางข้างหน้าของชุมชนต้องนำมาปรับใช้ และนำมาเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงมีเป้าหมายให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ Phetiomthong, Eamsakul and Rojanatrakul (2021 : 354-367) ที่พบว่า การสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตนเองเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมตัวกัน วิเคราะห์ วิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เพื่อร่วมกันแสวงหาทางเลือก หรือทางออกของปัญหา การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน ให้ก่อเกิดพลังในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน โดยประชาชนในชุมชนผ่านการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ การพัฒนาความคิด จิตสำนึก และความตระหนักรู้ของผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชนให้สามารถคิดปฏิบัติตัดสินใจอย่างเป็นอิสระที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองในการจัดการตนเองให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนโดยกระบวนการแบบพึ่งพาตนเอง ดำเนินการด้วยตนเอง และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุธิดา แจ่มประจักษ์ (2565 : 214-221) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ร่วมคิดค้นและวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ร่วมตัดสินใจวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล ความสามารถในการจัดการของชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถเกิดเรียนรู้นำไปสู่การจัดการชุมชนเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กำหนดนโยบายการส่งเสริมหรือสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยมาตรการยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง คือ ชุมชนมีสิทธิในฐานะพลเมือง ได้รับพลังอำนาจจากภาครัฐเต็มที่ในการดำเนินการ เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีโอกาสได้มีการเสนอความต้องการ ในฐานะพลเมืองของประเทศในการนำเสนอความคิดเห็นเพื่อการวางแผน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย รวมถึงของโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาอย่างเท่าเทียมกันนโยบายที่สนับสนุนให้มีโครงการในลักษณะให้พลังอำนาจแก่ประชาชนในการดำเนินการตลอดกระบวนการ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาทั้งด้านการดำเนินการและปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ดี กล่าวคือ การดำเนินการตลอดกระบวนการ ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการ ตั้งแต่การเสนอโครงการที่เกิดจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและสภาพแวดล้อมของชุมชนเองนั้น จะทำให้มองเห็น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหลากหลายมุมมอง และสามารถวิเคราะห์ทรัพยากรในชุมชนที่ต้องนำมาใช้ร่วมกับการดำเนินการตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ และยังช่วยในเรื่องของวางแผนการดำเนินงานได้ง่ายขึ้น การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น มีส่วนช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้การคิด วิเคราะห์ประเด็นปัญหา ทางเลือกหรือแนวทางแก้ปัญหาในชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะนำมาใช้ประกอบการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้

2. การกำหนดนโยบายของภาครัฐควรต้องคำนึงถึงปัจจัยร่วมดังต่อไปนี้

1) การนำเสนอโครงการด้วยชุมชน ซึ่งอาศัยกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ต้องวิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา ค้นหาจุดแข็งจุดอ่อนของชุมชน ประกอบการคัดเลือกและกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการ ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจของด้วยตนเอง

2) การดำเนินโครงการหรือการนำกลยุทธ์ของโครงการไปสู่การปฏิบัติ โดยการวางแผนการปฏิบัติการวางแผนการบริหารจัดการโครงการ เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดการงบประมาณ

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล ความพึงพอใจของประชาชนในชุมชน/หมู่บ้านจากการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยตนเอง ในขั้นตอนการตัดสินใจ การดำเนินการ และการประเมินผล เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้การดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างอิสระ

2. ลดบทบาทภาครัฐลงให้เหลือเพียงบทบาทดังนี้ 1) บทบาทภาครัฐในการเป็นผู้กระตุ้นการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยกระตุ้นการสร้างร่วมมือและการยอมรับการแสดงความคิดเห็นในความต้องการของประชาชน การสร้างความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน 2) บทบาทภาครัฐในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือกำกับดูแล กล่าวคือ ภาครัฐจะมีบทบาทหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเจรจาต่อรอง ใกล้เคียง ให้ความช่วยเหลือแก่ใจแก่ประชาชน 3) บทบาทภาครัฐในการเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูล องค์ความรู้ที่ และสร้างโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการ

3. ในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ จัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ที่มีความชัดเจนและมาตรฐาน เข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ หลักเกณฑ์ และขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง ประชาชนสามารถนำมาดำเนินการด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามเกณฑ์ที่ภาครัฐต้องการ และยังจะช่วยเพิ่มความเร็วในการดำเนินงานและเพิ่มคุณภาพได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การขยายผลการศึกษาคควรนำผลสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทาง บทบาทภาครัฐ และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพชีวิต ที่จะทำให้การดำเนินงาน ประสบความสำเร็จ ไปใช้ในการศึกษาการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอื่นๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสร วันละ และยุภาพร ยุภาศ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 8 (2), 391-402.
- ปัญญา พลศาสตร์ (2564). การศึกษาและพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอของ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน*. 3 (2), 40-52.
- พัชรี สีโรรส และพรทิพย์ แก้วมูลคำ. (2560). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: ตัวแบบและกรณีศึกษาสู่ ความสำเร็จ. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*. 24 (2), 136-145.
- พรทิพย์ แก้วมูลคำ. (2560). *การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม.
- Andrews, R., Boyne, G. A., Law, J. & Walker, R. M. (2009). Strategy Formulation, Strategy Content and Performance. *Public Management Review*. 11 (1), 1-22.
- Cheema, G. S. (2005). *From public administration to governance: The paradigm shift in the link between government and citizens*. In 6th Global Forum on Reinventing Government towards Participation and Transparent Governance, Seoul, Republic of South Korea.
- Crawford, L. H. & Helm, J. (2009). Government and governance: *The value of project management in the public sector*. 40 (1), 73-87.
- Denhardt, J. V. & Denhardt, R. B. (2000). The New Public Service: Serving Rather than Steering. *Public Administration Review*. 60 (6), 549-559.
- Denhardt, J. V. & Denhardt, R. B. (2015). The New Public Service Revisited. *Public Administration Review*. 75 (5), 664-672.
- Hay, I. (2006). Transformational leadership: characteristics and criticisms, *E-Journal of Organizational Learning and Leadership*. 5 (2), 3-8.
- Ivancevich, J. M., Konopaske, R. & Matteson, M. T. (2008). *Organizational behavior and management*. (8th ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Williams, B. S. (2005). A Lesson in Strategic Leadership for Service. *Nurse Leader*. 3 (5), 25-27.